

πτει ἀπαραμίλλου ώραιότητος φύλμαστα Θεῶν. Φόβος, ἀφοσίωσις, ἐντροπή καὶ θευμασμός πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Σωκράτους ἐκδηλοῦνται διὰ τοῦ λόγου τοῦ Ἀλκιβιάδου. Πάντοτε θέλει νὰ ἀποφύγῃ αὐτόν, ὅλλα καὶ πάντοτε ἐλκηται ὁ Ἀλκιβιάδης πρὸς τὸν Σωκράτην ὡς πρὸς Σειρῆνας. «Πολλάκις, λέγει, «ἡδὲ ως ἂν ἴδοι μι αὐτὸν μὴ δυντα ἐν ἀνθρώποις εἰ δ' αὖ τοῦτο γένοιτο, εὖ οἴδα ὅτι πολὺ μεῖζον ἄν ἀχθοίμην, ωστε οὐκ ἔχω ὅτι χρήσομαι τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ πω». Τὸ ἔγκωμιον τοῦ Σωκράτους ἀποκορυφοῦνται εἰς τὴν διήγησιν ἐκείνην τοῦ Ἀλκιβιάδου, διότου ἔξαιρεται ἡ σωφροσύνη καὶ αὐτοσυγκράτησις, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ύλικῆς ἡδονῆς καὶ ἀπολαύσεως, ἡ ἀφοσίωσις του πρὸς τὸ ψυχικὸν κάλλος καὶ τὴν ἀρετὴν, ἡ ἀνδρεία, ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ μελέτη τῶν πραγμάτων. 'Ο ὑπερήφανος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὰ πλούτη του Ἀλκιβιάδης, συναισθάνεται ἐαυτὸν ταπεινότατον πρὸ τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἡθικοῦ μεγαλείου τοῦ Σωκράτους. Μετὰ τὸν λόγον τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ ὅποιος προύκάλεσε τὸν γέλωτα τῶν παρόντων διὰ τὴν παρρησίαν μεθ' ἡς διηγήθη οὗτος τὰς ἐντυπώσεις του ἐκ τῆς πρὸς τὸν Σωκράτην ἐπικοινωνίας, τὸ δεῖπνον ἐπλησίαζε πρὸς τὸ τέλος του. Μερικοὶ ἀνεχώρουν, ὅλοι ήρχισαν νὰ νυστάζουν καὶ ὅλοι πάλιν εἰστήρχοντο. Κατὰ τὰς πρωινὰς ὥρας, μόνον ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀγάθων καὶ ὁ Ἀριστοφάνης ἔμενον ἐκεὶ ἀγρυπνοῦντες καὶ συζητοῦντες περὶ τοῦ ἀν ὃ αὐτὸς ποιητὴς δύναται νὰ γράψῃ κωμαδίαν καὶ τραγωδίαν. Τέλος καὶ ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Ἀγάθων ἀπεκοιμήθησαν. Μόνον ὁ Σωκράτης ἔμεινε νηφάλιος. 'Εστηκώθη λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὅταν αἱ πρῶται ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐφώτιζαν τὸ ἄστυ, καὶ ἀνεχώρησε, κατευθυνθεὶς πρὸς τὸ Λύκειον. Ἀφοῦ ἐνίφθη ἐνταῦθα, διῆλθεν ὅλην τὴν ἡμέραν κατὰ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ ἐστέρας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ ἀναποιηθῇ.

β') Φαίδων.

'Εὰν συγκρίνῃ τις τὰ περιεχόμενα τοῦ Συμποσίου καὶ τοῦ Φαίδωνος, ἀποκομίζει εύθὺς ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐκεὶ μὲν πρόκειται περὶ τῆς ζωῆς, ἐδῶ δὲ περὶ τοῦ θανάτου. Εἶναι καὶ αὐτὴ μία διάκρισις, ὅλλα δὲ καὶ οὐσιώδης ἀν λάβωμεν ὑπ' ὅψιν πῶς ἀντιλαμβάνεταικαὶ πῶς συσχετίζει ὁ Πλάτων τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον εἰς τὸν Φαίδωνα. Βαθυτέρα δικαὶος ἔξετασις τῶν περιεχομένων τῶν δύο εἰρημένων

διαλόγων φέρει εἰς φῶς δτὶ εἰς τὸν Φαιδωνα¹) σημειώνεται μεγάλη πρόσδοση εἰς τὴν περὶ Ιδεῶν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ταύτης. Εἰς τὸ Συμπόσιον παρουσιάζεται ἡ ίδεα α τοῦ καλοῦ μόνον. Εἰς τὸν Φαιδωνα δμως ἡ ίδεα ως τοιαύτη ἐκτείνεται εἰς πᾶν εἶδος οὐσίας, καὶ χειρίζεται καὶ ἐφαρμόζεται εἰς πᾶν εἶδος σκέψεως (Φαίδ. 75 d). "Ενταῦθα ἡ ίδεα μεταφέρεται ἀπὸ τὰς θρησκευτικὰς καὶ μυθολογικὰς ἀντιλήψεις εἰς τὴν κυρίως ἐπιστήμην, διότι ἡ μετά θάνατον καὶ πρὸ τούτου ὑπαρξίς τῆς ψυχῆς βασίζεται εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς οὐσίας καὶ τῆς ίδεας, ως « μονοειδούς δυντος, ωσαύτως κατὰ ταύτα ἔχοντος καὶ ούδεποτε ούδαμης ούδαμως ἀλλοιωσιν ούδεμιαν ἐνδεχομένου» (78d). Εἰς τὸ Συμπόσιον γίνεται λόγος περὶ τοῦ "Ἐρωτος ως κεντρικῆς τάσεως καὶ κινητηρίου δυνάμεως τῆς ψυχῆς. Εἰς τὸν Φαιδωνα αὐτῇ ἡ ψυχὴ ἀποτελεῖ ἀντίκειμενον ἐρεύνης καὶ συζητήσεως. "Ο Ἐχεκράτης ἐκ Φλιοῦντος, μιᾶς ἀποκέντρου πόλεως τῆς Ἀργολίδος, ζητεῖ νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν Φαιδωνα, τὸν μαθητὴν τοῦ Σωκράτους, πῶς διῆλθεν οὗτος τὴν τελευταίουν ἡμέραν τῆς ζωῆς του εἰς τὸ δεσμωτήριον, ποῖοι παρευρέθησαν εἰς τὸν θάνατόν του καὶ τί συνεζητήθη. Δὲν ἔγγωριζεν οὔτε διατί δ Σωκράτης ἔμεινε τόσον χρόνον εἰς τὴν φυλακήν. "Ο Φαιδων ἔξηγει εἰς αὐτὸν τοῦτο διὰ τοῦ ὅτι ἀπηγορεύετο νὰ γίνη θανατικὴ ἐκτέλεσις πρὸ τοῦ νὰ ἐπιστρέψῃ ἢ ιερὰ νοῦς ἀπὸ τὴν Δῆλον, καὶ περιγράφει εὐχαρίστως τὰ κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἡμέραν. "Ησαν παρόντες ἀρκετοὶ Ἀθηναῖοι καὶ ξένοι ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους. Μόνον δ Πλάτων ἔλειπε, διότι ἦτο ἀσθενής. "Ο Σωκράτης ἐφαινετο εύτυχῆς καὶ ἦτο εὔθυμος εἰς τρόπουν ώστε νὰ μὴ τὸν λυπῆται τις διὰ τὸν προκείμενον θάνατόν του. "Αφοῦ ἔλυσαν αὐτὸν οἱ ἐνδεκα καὶ ἀπεχαιρέτησε τὴν σύζυγόν του Ζανθίππην καὶ τὰ τέκνα του, ἥρχισε νὰ συνομιλῇ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης ἢ πόνου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἡρεθισμένου ἀπὸ τὰ δεσμὰ

1. Σημ. Κατὰ τοὺς παλαιοτέρους χρόνους ὁ «Φαίδων» ἐθεωρεῖτο ἐξιστόρησις τῶν κατὰ τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ τῶν κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωκράτους, διὰ τοῦτο δὲ καὶ διάλογος οὗτος εἰς τὰς τετραλογίας ἀποτελεῖ συνέχειαν τῆς Ἀπολογίας καὶ τοῦ Κρήτωνος. "Ηδη δμως ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι δ Φαιδων ἐγράφη πολὺ ἀργότερον καὶ δὲν ἀποτελεῖ ἱστορίαν τοῦ Σωκράτους. Τοῦτο φανερώνει καὶ τὸ ὅτι δ Πλάτων ρητῶς λέγει ὅτι δὲν παρευρέθη τὴν τελευταίαν ἡμέραν εἰς τὴν φυλακήν, ώστε νὰ περιγράψῃ ἀκριβῶς διτι ἐλαβε χώραν. "Αλλ' ὅπως εἰς τοὺς ἄλλους διειλόγους, οὕτω καὶ εἰς τὸν Φαιδωνα, δ Σωκράτις ἀποτελεῖ τὸ κέντρον,

σκέλους του, τὸ ὅποιον ἔτριβεν. «Περίεργον πρᾶγμα», λέγει, «πῶς ἡδονὴ καὶ λύπη, ἢ πόνος, συνδέονται τόσον στενῶς, ώστε ἀδύνατον νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἐν χωρὶς τὸ ἄλλο. Θὰ ἥξιτε νὰ πιλάστη κανεὶς ἐνα μῦθον καθὼς ἔκαμψεν ὁ Αἰσωπός, καὶ νὰ λέγῃ ὅτι ὁ Θεὸς θέλων νὰ συμφιλιώσῃ τὰ ἀντίθετα αὐτὰ συναίσθηματα, ἔδεσε τὰς κορυφάς των καὶ τώρα, ὅταν ζητῇ τις καὶ λαμβάνῃ τὸ ἐν, ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ καὶ τὸ ἄλλο.» Ο Κέβης, δῆμα ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Αἰσώπου, ἐνεθυμήθη ὅτι τὸν ἡρώτησεν ὁ Εὔηνος ὁ ποιητής, πῶς συνέβη νὰ ἀλλάξῃ συνήθειαν ὁ Σωκράτης εἰς τὴν φυλακὴν καὶ νὰ ἀσχολήσται εἰς τὴν ποίησιν, ἔρωτῷ δὲ τώρα δὲν καὶ τί πρέπη νὰ ἀπαντήσῃ. Ο Σωκράτης λέγει πρὸς τὸν Κέβητα νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν Εὔηνον ὅτι μὲ τὴν τοιαύτην ἀσχολίαν δὲν ἥθελε νὰ τὸν ἀνταγωνισθῇ. Απλῶς, διότι διαρκῶς ἤκουεν εἰς τὰ δυνειρά του τὴν διαταγήν: «μ ο υ σική ν ποίει καὶ ἐργάζον», ἥθελησε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς αὐτήν καὶ συνέθεσεν ἐν προοίμιον εἰς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ μετέβαλεν εἰς ποιήματα μύθους τινας τοῦ Αἰσώπου. Συγχρόνως παραγγέλλει διὰ τοῦ Κέβητος τὸν Εὔηνον, ἃν σκέπτηται φρονίμως, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ ἐκεὶ ὅπου ὑπάγει.

Τοῦτο δίδει ἀφορμήν νὰ ἀρχίσῃ ἡ συζήτησις περὶ τοῦ θανάτου. Καὶ ὁ Εὔηνος καὶ πᾶς φιλοσοφῶν θέλει νὰ ἀποθάνῃ, δὲν βιάζει ὅμως τὸν ἑαυτόν του εἰς τοῦτο, διότι τὸ τοιοῦτον δὲν εἶναι ὄρθodon. Εἰς τὸν Κέβητα καὶ τὸν Σιμίαν τοὺς Πυθαγορικούς, ἐπειδὴ ἔξεφραζον τὴν ἀπορίαν: πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θέλῃ τις νὰ ἀποθάνῃ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπηται νὰ αὐτοκτονήσῃ, ὑπενθυμίζει ὅσα σχετικῶς ἔλεγεν ὁ Φλόλας. «Ἡ αὐτοκτονία δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὸν Σωκράτην, διότι ἀντιβαίνει εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Οπως εἰς Κύριος θὰ ἥγανάκτει ἔάν δοῦλος του ἥθελεν αὐτοκτονήσῃ, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ ἀγανάκτουν καὶ τιμωροῦν τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὅποιοι βιάζουν αὐτοὶ ἑαυτοὺς νὰ ἀποθάνουν. Εἰς τὴν ζωὴν εύρισκόμεθα τεταγμένοι: παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅπως στρατιώται εἰς ὑπηρεσίαν. Καθὼς εἰς τὸν στρατιώτην δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λιποτακτῇ, οὕτω καὶ εἰς καθένα ἐξ ἡμῶν δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἔγκαταλείψῃ τὴν ἐν τῇ ζωῇ τάξιν του δι' αὐτοχειρίας. «Ἄως ἐν τινι φρουρᾷ ἐσμεν οἱ ἀνθρωποι καὶ οὐδεὶς δὴ ἔαυτὸν, ἐκ ταύτης λύειν οὐδ' ἀποδιδράσκειν» (62b). Αλλὰ τότε πῶς ἐπιτρέπεται νὰ θέλουν νὰ ἀποθάνουν οἱ φιλόσοφοι; «Συμφώνως πρὸς ταῦτα, αὐτοὶ θὰ ἐπρεπε μᾶλλον νὰ μὴ θέλουν νὰ ἀποθάνουν», λέγει ὁ Κέβης. Επειδὴ δὲ τοιοῦτος ὑπαινιγμός ἐγένετο καὶ διὰ τὸν Σωκράτην, οὗτος, δικαιολογῶν

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΗ ΚΛΙΝΙΚΗΣ ΟΦΕΛΙΟΥ

τὴν τοιαύτην στάσιν του, λέγει ὅτι ναὶ μὲν δὲν ἔγκρίνει τὴν αὐτοκτονίαν, εὐχαρίστως ὅμως θέλει νὰ ἀποθάνῃ, διότι πιστεύει ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μεταβῇ εἰς «θεοὺς ἄλλους σιφούς τε καὶ ἀγαθούς» καὶ εἰς ἀνθρώπους «τετελευτήκότας ἀμείνους τῶν ἐνθάδε.» Ἀνεξαρτήτως ὅμως τούτου, δὲ ἀληθινὸς φιλόσοφος εἰς τίποτε ἄλλο δὲν καταγίνεται, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ ἀποθνήσκῃ. Διότι τί ἄλλο σημαίνει ἡ διαρκῆς αὐτοῦ προσπάθεια τοῦ νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν ψυχὴν του ἀπὸ τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἐπικοινωνίαν καὶ ἀπὸ τὰς ὑλικὰς ἀνάγκας καὶ ἀπολαύσεις; Τὸ σῶμα καὶ αἱ αἰσθήσεις ἀποτελοῦν ἔμποδιον εἰς τὸ νὰ ἐπικοινωνῇ ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, διὰ τοῦτο εἶναι ἡναγκασμένος δὲ ἀληθινὸς φιλόσοφος υὰ κρατῆ ἀυτὴν ἐλευθέραν ἔκεινων κατὰ τὸ δυνατόν. «Ἄν δὲ τοῦτο αὐτὸς δὲ ἴδιος ἐπιδιώκῃ καὶ μετὰ κόπων κατορθώνῃ, τότε πρέπει νὰ εἶναι πολὺ περισσότερον εὐχαριστημένος ὅταν ἡ ἀπολλαγὴ αὐτὴ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται διὰ τοῦ θανάτου. Καὶ ἀν διὰ τῆς τοιαύτης ἀπολλαγῆς ἐπιδιώκῃ καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν τὸν θάνατον, θὰ ἥτο ἀνόητον νὰ φοβήσται τοῦτον ὅταν ἔλθῃ, καὶ νὰ μὴ θέλῃ νὰ ἀποθάνῃ. Διότι δὲ θάνατος εἶναι κάθαρσις, «λύσις καὶ χωρὶς μόδες τῆς ψυχῆς ἀπὸ σώματος», (64a-67e). Ὅστε λοιπὸν ὁ ἀγανακτῶν ὅταν πρόκηται νὰ ἀποθάνῃ δὲν εἶναι φιλόσοφος ἄλλὰ φιλόσωματος» καὶ «φιλόχρηματος καὶ φιλότιμος». Ἄν δρεῖος δὲν ἥμπορει νὰ εἶναι δοφισούμενος τὸν θάνατον. Ἀλλὰ καὶ ἀν κανεὶς θεωρῶν τὸν θάνατον «μέγα κακόν» ἥθελεν ὑπομείνη αὐτὸν, θὰ ἐπραττε τοῦτο ἀπὸ φόβου μήπως πάθη μεγαλύτερα κακά. Οἱ δὲλλοι ἀνθρώποι λοιπὸν δεικνύουσσιν ἀν δρεῖαν ἀπὸ φόβον μήπως πάθουν μεγαλύτερα κακὰ τοῦ δι' δεῖναι ἀνδρεῖοι. Καὶ σώφρονες εἶναι οἱ τοιοῦτοι, μόνον καὶ μόνον διότι φοβοῦνται μήπως στερηθοῦν ἄλλων ἡδονῶν, τὰς δόποιας ἐπιθυμοῦν. Διὰ τοῦτο παραιτοῦνται μερικῶν ἄλλων διὰ νὰ ἀπολαύσουν ἄλλας, τῶν δόποιών εἶναι ὑποχείριοι. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀνταλλαγὴ ἡδονῆς πρὸς ἡδονήν, λύπης πρὸς ἄλλην λύπην, φόβου πρὸς ἄλλον φόβον δὲν εἶναι ἀρετή. Ἀληθῆς ἀρετὴ εἶναι ἔκείνη, καθ' ἓν καὶ ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη γίνονται μετὰ φρονήσεως, δηλαδή κατ' ἔξαρτησιν ἀπὸ τοῦ νοῦ καὶ διὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ πᾶσα ἀρετὴ πρέπει νὰ καλλιεργῶνται χάριν ἑαυτῶν καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ δοχὶ δι' ἄλλον σκοπὸν (68c-69d).

‘Ο Κέβης τώρα μεταφέρει τὴν συζήτησιν εἰς τὸ ξήτημα τῆς

ψυχῆς. Καλὸς ὅλα αὐτὰ καὶ ἔφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ζωὴ καὶ μετὰ θάνατον, ἀλλὰ μὲ τὴν προύποθεσιν ὅτι ὑπάρχει ψυχή. Ἐπικρατεῖ ἕμως ἡ ἀντίληψις ὅτι ἡ ψυχὴ ἀποθνήσκει καὶ αὐτὴ καὶ καταστρέφεται ὅταν ἀποθνήσκῃ ὁ ἀνθρωπός, διαλυομένη ὡς καπνὸς καὶ ἔξαφανζομένη ὡς ἀνεμος. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποδειχθῇ προηγουμένως ὅτι ὑπάρχει ἡ ψυχὴ μετά τὸν θάνατον καὶ νὰ ἔξακριβωθῇ ποιαν δύναμιν ἔχει καὶ ποιαν σχέσιν πρὸς τὴν φρόνησιν. (70 a b) Ἀκολουθοῦν τρεῖς ἀποδείξεις περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, αἱ ὅποιαι βασίζονται εἰς τὴν ἰδεοθεωρίαν καὶ ἐν μέρει εἰς προσωκρατικὰς ἀντιλήψεις καὶ θεωρίας.

Ἡ πρώτη ἀπόδειξις στηρίζεται εἰς τὰς περὶ μετεμψυχῶσεως θεωρίας τῶν Πυθαγορείων, αἱ ὅποιαι πάλιν ἐνισχύονται διὰ τῶν θεωριῶν τοῦ Ἡρακλείτου ὅτι τὰ πάντα γεννῶνται ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτῶν. Ἐάν εἰνσι ἀληθὲς ὅτι αἱ ψυχαὶ μεταβαίνουν εἰς τὸν Ἀδην καὶ πάλιν ἔρχονται εἰς τὴν ζωὴν διὰ νὰ ἐγκοσθιδρυθοῦν εἰς ἄλλα σώματα, τότε είναι φανερόν ὅτι αἱ ψυχαὶ ὑπάρχουν μετὰ θάνατον. Ἀλλὰ πῶς θὰ πεισθῆταις ὅτι αἱ ψυχαὶ μεταβαίνουν εἰς τὸν Ἀδην καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν ζωὴν; Ὁ Σωκράτης λαμβάνει ὑπ' ὅψιν τώρα τὸ ζήτημα τῆς γενέσεως ἐν γένει ἐκ τῶν ἐναντίων. Τὸ «μεγαλύτερον» γίνεται ἀπὸ τὸ «μικρότερον» καὶ τάναπαλιν. Τὸ ισχυρότερον ἀπὸ τὸ ἀσθενέστερον, τὸ βραδύτερον ἀπὸ τὸ ταχύτερον. Τὸ χειρότερον ἀπὸ τὸ καλύτερον, τὸ δικαιότερον ἀπὸ τὸ ἀδικώτερον κλπ. «Ωστε τὰ πάντα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνονται ἀπὸ τὰ ἐναντία, ἐπειδὴ δὲ ταῦτα είναι δύο πάντοτε, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ λαμβάνουν χώραν δύο γενέσεις. Τῇς ζωῆς ἐναντίον είναι ὁ ὄπινος. Ἄρα κατ' ἀνάγκην πρέπει ἐκ τῇς ζωῆς νὰ γεννᾶται ὁ θάνατος, τῇς ζωῆς ἐγρηγόρσεως ἐναντίον είναι ὁ ὄπινος. Ἄρα κατ' ἀνάγκην πρέπει ἐκ τῇς ζωῆς νὰ γεννᾶται ὁ θάνατος καὶ ἐκ τοῦ θανάτου ἡ ζωὴ. Ἐπομένως, «εἰσὶν αἱ ψυχαὶ ἡ μῶν ἐν Ἀδού». Ἐάν δοσαὶ ζοῦν ἀπέθνησκον χωρὶς νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὴν ζωὴν, τότε δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ζωὴ, οὔτε δὲ καὶ θάνατος. «Ἄλλ' ἔστι τῷ ὄντι καὶ τῷ ἀναβιώσκεσθαι καὶ ἐκ τῶν τεθνεώτων τοὺς ζῶντας γίγνεσθαι καὶ τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς είναι» (70a-72a). Ἐν τοιαύτῃ ὅμως περιπτώσει θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παρατηρήσῃ τις δικτὸς δξίωμα τῆς ἐκ τῶν ἐναντίων γενέσεως τῶν πραγμάτων δὲν ἐφαρμόζεται παντοῦ καὶ πάντοτε μετ' ἀπολύτου ἀναγκοπτῆτος. Ἡ ὑγεία λ.χ. δὲν προέρχεται κατ' ἀνάγκην ἀπὸ τὴν

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΛΟΓΟΤΥΠΟΥ ΠΕΤΕΙΟΥ

ἀσθένειαν, οὔτε τῇ εὐθεῖα γραμμῇ ἀπὸ τὴν καμπύλην. Ἐπὶ πλέον τὸ ἐπιχείρημα, τὸ ὅποιον παράγεται ἐκ τοῦ ἀδυνάτου ἀπλῆς μεταβάσεως ἐκ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον μόνον, προϋποθέτει τὴν μὴ ἀποδειχθεῖσαν ἀκόμη ἐνιαίαν μορφὴν τῆς ψυχῆς. Τοῦτο, διότι θὰ ἡτού δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ τὸ ἐναντίον, διτὶ δηλαδὴ τῇ ψυχῇ είναι τι τὸ σύνθετον, καὶ μετὰ θάνατον διαλύεται εἰς τὰ ἔξ ὡν συνετέθη, οὕτω δὲ παύει νὰ ὑπάρχῃ, καὶ ἀν ἀκόμη τὰ συστατικὰ αὐτῆς μέρη θὰ συνετέλουν εἰς τὴν δημιουργίαν ἄλλων ψυχῶν πρὸς ζωοποίησιν ἄλλων ὑπάρξεων.

Τοιαῦτά τινα φαίνεται διτὶ θὰ είχεν ὑπ’ ὅψιν δὲ Πλάτων, διότι δὲν θεωρεῖ ἀρκετὴν τὴν ως ἀνωτέρω ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Διὰ τοῦτο εἰς ἐνίσχυσιν τῶν ἀνωτέρω φέρει καὶ τὴν περὶ ἀναμνήσεως τὴν δημιουργίαν τοῦτον εἶδομεν εἰς τὸν διάλογον Μένωνα (81 εβ καὶ ἔξ.). Ἀντικείμενα ταῦτα, δημοια, ἀντίθετα, φέρουν εἰς τὴν μνήμην τὸ ἐν τῷ ἄλλῳ. Ἀναγνωρίζομεν πρόσωπα καὶ πράγματα τὰ δημοιά προηγουμένως εἶδομεν καὶ τὰ δημοιά ἐπέδρασαν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας. Μίσ δημοιότης φέρει εἰς τὴν μνήμην ἄλλην. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντίθετα καὶ ἐναντία προκαλοῦν ἀνάμνησιν τῶν ἀντιθέτων καὶ ἐναντίων. (Νόμοι συνδέσεως τῶν παραστάσεων). Τὰ ίσα, (ξύλα, λίθοι, κλπ.) φσνερώνουν διτὶ ἔχομεν παράστασιν καὶ ἔννοιαν τῇ ισότητι τοις γενικῶς, τῇ δημοιᾳ είναι διάφορος τῆς σχετικῆς ἐκείνης ισότητος, ἥν ἀντιλαμβανόμεθα διὰ τῆς πείρος καὶ τῆς μετρήσεως τῶν πραγμάτων. Αὐτὴ καθ’ ἐστὴν τὴν ἡ ἔννοια τῆς ισότητος, δυνάμει τῆς δημοιας διακρίνομεν τὰ σχετικῶς ίσα, σημαίνει διτὶ είχομεν γνῶσιν αὐτῆς προτοῦ διακρίνομεν αὐτὴν εἰς τὰ ἀντικείμενα διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὅπως δὲ τὴν ισότητα, οὕτω καὶ τὸ καλόν, καὶ τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ δσιον, καὶ δλα διὰ τὰ δημοιά σχηματίζομεν ἔννοιας («οἱ ίσοι σφραγίδεις τὸ «αὐτὸν ἔστι») πρέπει νὰ δημολογήσωμεν διτὶ ἔγνωριζομεν αὐτὰ καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῶμεν, καὶ πρὸ τοῦ ἀρχίσωμεν νὰ διακρίνωμεν αὐτὰ διὰ τῶν αἰσθητηρίων. Ὡτε ὑπάρχουν αἱ ψυχαὶ προτοῦ ἐνσαρκωθοῦν καὶ είναι πεπροκισμέναι διὰ φρονήσεως.

Ἐως ἐδῶ ἀπεδείχθη διτὶ ὑπάρχει τῇ ψυχῇ πρὸ τῆς γεννήσεως. Τώρα πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ ἀν ὑπάρχῃ καὶ μετὰ θάνατον καὶ δὲν διαλύεται εἰς τὰ ἔξ ὡν είναι συντεθειμένη, ἵνα ἐκ τούτων σχηματισθοῦν νέαι ψυχαί. Διὰ τοῦτο ἔχομεν τὴν δευτέραν ἀπόδειξιν εἰς τὸν θάνατον, πρὸ τῆς γεννήσεως εύκόλως δύναται νὰ ἔχει τὸ συμπέρασμα διτὶ αὐτῇ ὑπάρχει καὶ μετὰ θάνατον, πρέπει δημος τώρα νὰ

ἀποδειχθῆ ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν διαλύεται. Τοῦτο δὲ ἔξαρτάται ἐκ τοῦ ἀνὴρ ψυχὴ εἶναι σύνθετος ἢ οὐχί. Διαλύεται εἰς τὰ ἔξι ὡν συνετέθη—καὶ ἐπομένως δὲν ὑπάρχει τοῦ λοιποῦ—τὸ σύνθετον. Δὲν διαλύεται, ἐπομένως ὑπάρχει αἰωνίως—τὸ ἀσύνθετον. Ἀσύνθετον εἶναι, διότι πάντοτε παραμένει τὸ αὐτό, ὅπερ «ἄστι κατὰ τὸ οὐτάκι ὡσαύτως ἔχει». «Ο, τι μεταβάλλεται καὶ δὲν παραμένει τὸ αὐτὸν εἶναι σύνθετον. Ἡ οὔσια, δηλαδὴ «αὐτὸν τὸ ίσον», αὐτὸν τὸ καλὸν «καύτὸν ἐκαστόν ὁ ἔστιν, τὸ δὲν, ἡ ίδεα, οὐδεμίαν μεταβολὴν καὶ ἄλλοιωσιν πάσχει, διότι ἄλλως ἀδύνατον νὰ ἔχωμεν ἔννοιαν τοῦ καλοῦ καὶ νὰ διακρίνωμεν αὐτὸν τὸ καλόν. Άρα ἡ οὔσια, τὸ δὲν, ἡ ίδεα εἶναι ἀσύνθετα. «Τὰ πολλά καλά» ἀνθρώποι, ἵπποι, ιμάτια κλπ. μεταβάλλονται καὶ ἄλλοιοι γίνονται. Ἐπομένως δὲ κόσμος τῶν πραγμάτων καὶ φαινομένων εἶναι σύνθετος. Τὰ πρῶτα, τὰ ἀσύνθετα, δὲν ὑποπίπτουν εἰς τὰς αἰσθήσεις, τὰ σύνθετα ὑποπίπτουν. Τὸ σῶμα λοιπόν, ὡς ὑποπίπτον εἰς τὰς αἰσθήσεις ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν φαινομένων καὶ τῶν συνθέτων. Ἡ ψυχὴ ὡς μὴ ὑποπίπτουσα εἰς τὰς αἰσθήσεις ἀνήκει εἰς τὸν κόσμον τῶν ίδεων καὶ τῶν ἀσυνθέτων. «Οταν αὕτη κάμη χρῆσιν τοῦ σώματος καὶ τῶν αἰσθητηρίων αὐτοῦ δργάνων, «ἔλκεται ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὰ οὐδέποτε κατὰ αὐτὰ ἔχοντα, (εἰς τὰ σύνθετα καὶ μεταβαλλόμενα) «καὶ αὕτη πλανᾶται καὶ ταράττεται καὶ ἐλιγγιᾶ ὥσπερ μεθύουσσα». «Οταν αὕτη καθ' αὐτὴν καὶ χωρὶς τὴν σωματικὴν ἐνέργειαν βλέπῃ, στρέφεται τότε πρὸς «τὸ καθαρόν τε καὶ ἀεὶ δὲν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύτως ἔχον καὶ ὡς συγγενῆς οὖσα αὐτοῦ, ἀεὶ μετ' ἐκείνου τε γίγνεται». Συμφώνως πρὸς παλαιὸν (προσωκρατικὸν) ἀξιωμα, καθ' ὃ τὸ δόμοιον γνωρίζει τὸ δόμοιον, καὶ ἡ ψυχὴ γνωρίζει τὴν οὔσιαν καὶ ίδεαν ὡς δόμοια πρὸς αὐτήν. Ἡ σχέσις τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖον καὶ «ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον», καὶ τοῦ σώματος πρὸς τὸ θυητὸν καὶ ἄλλοιούμενον, καθιστᾶ ἀναγκαίαν τὴν ἀντίληψιν ὅτι, ὅταν ψυχὴ καὶ σῶμα συνυπάρχουν, τοῦτο μὲν πρέπει νὰ δουλεύῃ καὶ νὰ ἔχουσιάζεται, ἐκείνη δὲ πρέπει νὰ διατάσσῃ καὶ νὰ ἀρχῇ. Συμφώνως πρὸς ταῦτα λοιπόν, ἀφ' οὗ ἡ μὲν ψυχὴ δόμοιάζει περὰ πολὺ «πρὸς τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον καὶ νοητὸν καὶ μονοειδές καὶ ἀδιάλυτον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ ταῦτα ἔχον πρὸς ἔσωτό», τὸ δὲ σῶμα «πρὸς τὸ ἀνθρώπινον καὶ θυητὸν καὶ πολυειδὲς καὶ ἀνόητον καὶ διαλυτόν καὶ μηδέποτε κατὰ ταῦτα ἔχον πρὸς ἔσωτό», πρέπει ἡ ψυχὴ νὰ εἶναι ἀδιάλυτος καὶ τὸ σῶμα νὰ εἶναι διαλυτόν. Ὡς ἀδιάλυτος δόμως ἡ ψυχὴ δὲν ἀποσυντί-

θεται, ούτε καταστρέφεται ὅταν ἀπαλλαγῇ τοῦ σώματος. Ἐὰν χωρισθῇ τούτου καθαρά καὶ ἀμίαντος τῶν σαρκικῶν παθῶν θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ θεῖον καὶ ἀθάνατον κοὶ φρόνιμον, ὅπου θὰ εἶναι εὐδαιμόνων. Ἀν πάλιν ἀφῆσῃ τὸ σῶμα ἀκάθαρτος καὶ μεμιασμένη «ἄτε τῷ σώματι ἀεὶ συνοῦσα καὶ τοῦτο, θεραπεύουσα καὶ ἐρῶσα καὶ γυθητευμένη ὑπὸ αὐτοῦ ὑπό τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν κλπ.» «θὰ ἔλκηται πάλιν εἰς τὸν ὄρατὸν τόπον φόβῳ τοῦ ἀίδους τε καὶ Ἀδου, ὡσπερ λέγεται, περὶ τὰ μνήματα τε καὶ τοὺς τάφους κυλινδουμένη...» (ὅρα καὶ Μυθολογίαν).

Τοῦτο θὰ πάθουν αἱ ψυχαὶ τῶν φαύλων καὶ θὰ «πλανῶνται μέχρις ὅτου διὰ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ σωματοειδοῦς συνδεθῶσιν εἰς σῶμα ζώου ἔχοντος τὰς ἴδιότητας πρὸς τὰς ὅποισς ἀνταπεκρίνοντο αἱ ἐπιθυμίαι καὶ τάσεις αὐτῶν ἐν τῇ ζωῇ. Γαστριμάργων ψυχαὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς σώματα ὄνων, τυράννων καὶ ἀρπάγων εἰς σώματα λύκων, ιεράκων κλπ. Εύδαιμονέσταται θὰ είναι μετὰ δάνατον αἱ ψυχαὶ ἑκείνων μόνον οἱ ὅποιοι ἡσκησαν τὴν δημοτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀρετὴν, τὴν σωφροσύνην, καὶ δικαιοσύνην «ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγονυῖαν.» Οἱ φιλόσοφοι καὶ φιλομαθεῖς, «οἱ ἀπέχοντες τῷν κατὰ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν ἀπασῶν», θὰ ἔλθουν εἰς τὸ γένος τῶν θεῶν. Ή ψυχὴ τοῦ φιλοσόφου, διὰ τῆς φιλοσοφίας διαλύουσα τοὺς δεσμούς της πρὸς τὸ σῶμα καὶ δικολουθοῦσα τὸν λογισμὸν πάντοτε, ἔχει ὑπὸ δψιν τὸ ἀληθές καὶ τὸ θεῖον καὶ παρ' αὐτοῦ τρέφεται. Τοιουτοτρόπως ζῆται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς της, καὶ ὅταν ἀποθάνῃ ἔρχεται ἀπηλλαγμένη τῶν ἀνθρωπίνων κακιῶν εἰς τὸν συγγενῆ τῆς κόσμου (77d–84b).

Αἱ ἀνωτέρω δύο ἀποδείξεις φαίνεται ὅτι δὲν ἰκανοποιοῦν πλήρως τὸν Πλάτωνα. Διὰ τοῦτο παρεμβάλλει εἰς τὸν διάλογον διακοπήν τινα καὶ σιγήν, διαρκούστης τῆς ὅποιας δμῶς παρουσιάζει τὸν Σιμμίαν καὶ τὸν Κέβητα συζητοῦντας ἴδιαιτέρως χαμηλοφώνως καὶ ἐκδηλοῦντας ἀμφιβολίας. Ο Σωκράτης μαντεύει τὸ τοιοῦτον καὶ προσκαλεῖ αὐτοὺς νὰ εἴπουν ἐλευθέρως τὴν γνώμην των. Άλλως τε καὶ αὐτὸς νομίζει ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἔλυθη κατὰ τρόπον, μὴ ἐπιτρέποντα ἀντίρρησιν. Ή ἀμφιβολία τοῦ Σιμμία αἱ ἔχει ὡς ἔξῆς: Εἶναι δυνατὸν ἡ ψυχὴ νὰ είναι ἀόρατος, θειοτέρα καὶ καλυτέρα ἀπὸ τὸ σῶμα, δῆπος ἡ ἀρμονία¹) είναι ἀόρατος θειοτέρα καὶ καλυτέρα τοῦ μουσικοῦ

1.Σημ. 'Ο Σιμμίας ἀναφέρει θεωρίαν τοῦ Πυθαγορείου Φιλολάσου, οὗτινος καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Κέβης ἐν Θήβαις ὑπῆρξαν μαθηταί. Πράγματι δὲ ο Φιλό-

δργάνου. 'Αλλ' ὅπως ὅταν καταστρέφηται τὸ μουσικὸν δργάνον, καταστρέφεται πρὸ τούτου μάλιστα, ἡ μουσικὴ ἀρμονία, οὐτω καὶ ὅταν ἀποθνήσκῃ τὸ σῶμα εἰναι; δυνατὸν νὰ καταστρέφηται καὶ ἡ ψυχὴ πρὸ τῆς καταστροφῆς τούτου μάλιστα, ἀν ληφθῇ ὑπ' ὅψιν ὅτι ἀρμονία παράγεται ὅταν καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι τεταμέναι σὶ χορδαῖ, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ψυχὴ ὑπάρχει, ἐφ' ὅσον τὸ σῶμα εἶναι πλῆρες, τεταμένον καὶ λειτουργεῖ κανονικῶς. Θέ Κέβης παραδέχεται μὲν ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι «πτολυχρονιώτερον τοῦ σώματος» δὲν εἶναι ὅμως πτερεισμένος περὶ τῆς αἰωνιότητος αὐτῆς, διότι εἶναι δυνατὸν ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα μεταφερομένη, καποτε νὰ φθαρῇ, νὰ γηράσῃ καὶ νὰ ἀποθάνῃ καὶ αὐτή, ὅπως καὶ ὁ ὑφάντης, κατασκευάζει μὲν πολλὰ ἐνδύματα, εἰς τὸ τέλος δὲν γηράσκει καὶ ἀποθνήσκει ἀφίνων τὸ τελευταῖον ἔνδυμα, τὸ ὅποιοι καταστρέφεται καὶ αὐτό. (84b—91d). Οἱ λοιποὶ παρόντες ἔδειξαν δυσταρέσκειάν τινα, διότι πάλιν ἀνεκινήθησαν ζητήματα, διὰ τὰ ὅποια αὐτοὶ εἶχον μορφώσῃ ἡδη γνώμην. Θέ Σωκράτης ὅμως προθύμως δέχεται νὰ συζητήσῃ. Δὲν θέλει νὰ εἶναι μισόλογος, νὰ ἀποφεύγῃ δηλαδὴ νὰ ζητῇ καὶ νὰ λαμβάνῃ ἔξηγήσεις διαλεγόμενος, διότι ὁ μισόλογος εἶναι καὶ μισάνθρωπος (89d. κ. ἔξ.). Διὰ τριῶν ἐπιχειρημάτων, κατ' ἀρχὰς ἀνατιθεῖ ὁ Σωκράτης ὅσσο εἴπεν δὲν Σωματίας. Πρῶτον διὰ τῆς θεωρίας τῆς ἀναμνήσεως εἰς τὴν ὁμοίωσιν τῶν στοιχείων δι' ὧν ἐρχεται εἰς φῶς (91 e καὶ ἔξ.). Δεύτερον διὰ τῆς ἔξετάσεως τῆς ἀρμονίας καθ' ἐαυτήν. Η ἀρμονία εἶναι μεγαλυτέρα ἡ μικροτέρα, τελειοτέρα ἡ ἀτελεστέρα, ἀναλόγως πρὸς τὸν χορδισμὸν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς λύρας, ἡ ἀλλού μουσικοῦ δργάνου. Η ψυχὴ ὅμως δὲν ἡμπορεῖ νὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἡ μικροτέρα, τελειοτέρα ἡ ἀτελεστέρα, περισσοτέρα ἡ ὀλιγωτέρα. Οστις ὅμως θεωρεῖ αὐτήν καὶ παρὰ ταῦτα ἀρμονίαν, αὐτὸς πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὅψιν του δύο ψυχικάς ἀρμονίας. Εκείνην, καθ' ἥν ἡ ψυχὴ ὡς ἀρμονία προέρχεται ἐκ τῆς δρθῆς μείζεως τῶν στοιχείων τοῦ σώματος. Επειτα τὴν ἄλλην ψυχικὴν ἀρμονίαν, ὡς πρὸς τὴν ἡθικὴν σύστασιν τῆς ψυχῆς (Γοργ.

λαος ἡρμήνευσε τὴν ψυχὴν ὡς ἀρμονίαν. Πῶς ἀκριβῶς ἐφέρμοξε τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρμονίας εἰς τὰ κατὰ τὴν ψυχὴν δὲν γνωρίζομεν. Παρῆγε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὰς φυσιολογικὰς τοῦ σώματος λειτουργίας, ἡ ἀπὸ σύνθεσιν μυχροῦ-θερμοῦ κ.λ.π. ὅπως δὲ 'Ἀλκμαίων;

Πλάτων—Γ. Παναγιωτίδου

503 d. καὶ ἔξ.) Ὡστε κατὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀγαθὴν ψυχὴν πρέπει νὰ ὑπάρχουν τόσον ἡ πρώτη, ἡ φυσικὴ ἀρμονία, ὃσον καὶ ἡ δευτέρα, ἡ ἡθική, ἐνῶ εἰς τὴν κακὴν ψυχὴν δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ, εἰμὴ ἡ φυσικὴ ἀρμονία. Εἰς τὴν ἀγαθὴν δηλαδὴ ψυχὴν θὰ ὑπάρχῃ περισσοτέρα καὶ εἰς τὴν κακὴν ὅλιγωτέρα ἀρμονία, ἀντιθέτως πρὸς ὃ, τι προηγουμένως ἐγένετο δεκτὸν ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν ἤμπορει νὰ είναι περισσοτέρα ἡ ὅλιγωτέρα, ἡ νὰ ἔχῃ περισσοτέραν ἡ ὅλιγωτέρων ἀρμονίαν. 'Ο Σωκράτης κάμνει διάκρισιν μεταξὺ τοῦ εἰναι αἱ τὴν ψυχὴν ἀρμονίαν καὶ τοῦ εἶχει να σύντην τοιαύτην. Τὸ «εἰναι τὴν ψυχὴν ἀρμονίαν» σημαίνει τὴν φυσικὴν ἀρμονίαν, καὶ τὸ «ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρμονίαν» σημαίνει τὴν ἡθικὴν. 'Αλλ' είναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ ἡ ψυχὴ δύο ἀρμονίας, ἡ νὰ είναι αὐτὴ ἀρμονία εἰς μεγαλύτερον, ἡ μικρότερον βαθμόν; 'Η ἀντίφασις αὐτὴ θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ παραμερισθῇ κατὰ τρόπον ὡστε τὸ «μᾶλλου» καὶ «ἷττον», νὰ μὴ ἀναγνωρισθῇ εἰς τὴν ἡθικὴν. Καὶ τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν είναι δυνατὸν νὰ είναι συγρόνως ἀνήθικος καὶ ἡθική, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ καὶ νὰ μὴν ἔχῃ ἀρμονίαν. Τὸ τρίτον ἐπιχείρημα τοῦ Σωκράτους κατὰ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ Σιμμίου στηρίζεται εἰς τὸ δτι ἡ ψυχὴ ἀρχει καὶ ἐναντιοῦται εἰς τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰς τάσεις τοῦ σώματος. 'Εφ' ὃσον ἡ ψυχὴ ἀντιτίθεται εἰς τὸ σῶμα, δὲν ἤμπορει νὰ είναι ἀρμονία, διότι ἡ ἀρμονία δὲν ἔναινται, οὔτε ψάλλει διάφορα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ δποῖα κατορθώνει τὸ τόξον ἐπὶ τῶν χορδῶν. 'Η ἀρμονία ἀπεταί τούτοις καὶ οὕποτ' ἀν ἡγεμόνευεν' ὅπως ἡ ψυχὴ. Αὗτὴ είναι πολὺ «θειότερον πρᾶγμα» παρὰ ἡ ἀρμονία.

Τὴν ως δινω ἀντίρρησιν τοῦ Κέβητος, καθ' ἦν ἡ ψυχὴ ἐκ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο σῶμα μεταβαίνουσα φθείρεται, γηράσκει καὶ πιτε ἀποθηκεῖ, καὶ κατὰ τὴν δποίαν ἡ ἀρχὴ τῆς εἰς σῶμα εἰσόδου τῆς ψυχῆς θὰ ἐσῆμαινε καὶ ἀρχὴν τῆς φθορᾶς ταύτης, καταπολεμεῖ δ Σωκράτης ως ἔξης: Κατ' ἀρχὰς θέτει τὸ ζήτημα, ως ζήτημα γενέσεως καὶ φθορᾶς. Περὶ τούτων λέγει ὅτι ἐπρέσβευεν ἄλλοτε δτι καὶ δ πολὺς κόσμος, δτι δηλαδὴ ἡ γένεσις, αὔξησις καὶ φθορά, λαμβάνουν χώραν διὰ τῶν συνθῶν ὑλικῶν μέσων, τροφῆς καὶ ἀφομοιώσεως ταύτης, κυνήσεως τοῦ αἵματος, δτι σκέπτεται δ ἀνθρωπος διὰ πυρός, ἀερός, ἡ διαι τοῦ ἐγκεφάλου «τοῦ παρέχοντος τὰς αἰσθήσεις» κλπ. 'Αλλ' ἡ τοιαύτη διὰ προσθέσεως καὶ διὰ χωρισμοῦ πρᾶγμάτων γνῶ-

σις δὲν ίκανοποίει αὐτόν, ὅπως δὲν ίκανοποίει καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν ἀριθμῶν, τῆς μονάδος, τοῦ ἀρτίου ἢ τοῦ περιπτοῦ, διὰ προσθέσεως καὶ ἀφαιρέσεως. Τούτου ἐνεκα ἐστράφη πρὸς τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀιαξαγόρου λέγοντος «ώς ἄρα ν οὗς ἐστιν ὁ διακόσιος μῷ τε καὶ πάντων αἱτίος». Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀιαξαγόρας δὲν ἀνταπέκριθη εἰς τὰς προσδοκίας του, διότι «ἄέρας καὶ αἰθέρας καὶ ὑδατα», (τὴν ὑλην δηλαδή), ὑπέθετεν ως αἰτίαν τῶν ὄντων καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο ἡκολούθησεν ίδιαν δόδον εἰς τὴν ζήτησιν τῆς αἰτίας τῶν ὄντων. Ἀφῆκε κατὰ μέρος τὴν ἔρευναν τῇ βοηθείᾳ τῶν αἰσθήσεων καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν διὰ τῶν ἔννοιῶν (λόγων) ζήτησιν καὶ ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας. «Ο, τι συμφωνεῖ πρὸς τὸν διαλεκτικῶν ἐλεγχόμενον λόγον θεωρεῖ ἀληθὲς καὶ ως πρὸς τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων καὶ ως πρὸς τὰ ἄλλα, ὅ, τι δὲ δὲν συμφωνεῖ, θεωρεῖ δχι ἀληθές. Υποθέτων λοιπὸν δτι ὑπάρχει τι «καλὸν αὐτὸν καθ' αὐτὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ μέγα καὶ τάλλα πάντα» νομίζει δτι δύναται νὰ ἔξακριθώσῃ τὴν αἰτίαν καὶ νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς. Τὸ νὰ ὑπάρχῃ ἄλλο καλόν τι, ἐκτὸς τοῦ καλοῦ αὐτοῦ καθ' αὐτοῦ (τῆς Ιδέας), σημαίνει δτι ἐκεῖνο εἶναι καλόν, διότι μετέχει τούτου. «Οὐκ ἄλλο τι ποιεῖ αὐτὸν καλόν ἢ ἡ ἐκείνου τοῦ καλοῦ εἴτε παρουσία, εἴτε κοινωνία, εἴτε δηλαδή καὶ ὅπως προσγενομένη.» «Τῷ καλῷ πάντα τὰ καλὰ γίγνεται καλά, μεγέθει τὰ μεγάλα μεγάλα καὶ τὰ μείζω μείζω κλπ.». Ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ὑπάρχεως τῶν γενικῶν ἔννοιῶν ἡ Ιδεῶν (εἰδῶν) καὶ τῆς ἐκ τούτων ἔξαρτήσεως τῶν πραγμάτων, (ὅπότε πᾶσα Ιδέα δύναται νὰ θεωρῆται αἰτία μόνον τῆς Ιδιότητός της τῆς ὑπαρχούσης ἐν τινι ἀντικειμένῳ), προκύπτει δτι δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ἐν ἀντικειμενον ως ἀντίθετον, δταν τοῦτο μετέχῃ τῆς ἀντιθέτου Ιδέας. Ο Σιμμίας λ.χ. εἶναι ὑψηλότερος ἢ χαμηλότερος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν Σωκράτην ἢ πρὸς τὸν Φαίδωνα. Τὸ ὑψος ὁμως τοῦ Σιμμίου παραμένει πάντοτε ὑψος καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν καθ' ἐσυτό νὰ γίνη μεγαλύτερον ἢ μικρότερον, ὅπως καὶ ἡ Ιδέα τοῦ ὑψους καθ' ἐσυτό. Καὶ ἡ χαμηλότης παραμένει τοιαύτη, ὅπως ἡ χαμηλότης καθ' ἐσυτήν. Ἐὰν χαμηλότερός τις γίνη ὑψηλότερος, μετέχει τότε τοῦ ὑψους καὶ δχι τῆς χαμηλότητος καθ' ἐσυτήν. Εἰς τὰ πράγματα ἐν σχέσει πρὸς ἄλληλα, ἡ μία Ιδιότης γίνεται ἐκ τῆς ἀντιθέτου. Υπάρχει τὸ γλυκὺ ἐν σχέσει πρὸς τὸ πικρόν. Εἰς τὰς ἔννοιας ὁμως καθ' ἐσυτάς δὲν ὑπάρχει ἀντίθεσις, οὔτε μία ἔννοια δύναται νὰ γίνη ἀντίθετος καὶ συγχρόνως νὰ ἔχῃ καὶ τὴν προτέραν αὐτῆς Ιδιότητα. Η γλυκύτης εἶναι πάντοι

καὶ πάντοτε γλυκύτης, μὴ δεχθεῖν τὸ ἀντίθετον. Τὰ γνωρίσματα καὶ αἱ μορφαὶ τῶν ἐννοιῶν παραμένουν σταθερὰ καὶ μόνιμα εἰς τρόπον νὰ μὴ ἐπιδεχθωνται τι τὸ ἀντίθετον. Ἐὰν μία ἀντίθετος ἴδεια ἡμελεν εἰσχωρήσῃ εἰς ἀντίθετον, τότε ἡ πρώτη ἡ ὑποχωρεῖ ἡ καταστρέφεται. Χιών καὶ θερμότης, πῦρ καὶ ψυχρόν, ἀποκλείουν ἄλληλα καὶ ἐν περιπτώσει ἐνώσεως, ἡ ὑποχωρεῖ τὸ ἐν εἰς τὸ ἄλλο ἡ καταστρέφεται. Ἐπὶ τῇ βάσει τούτων λοιπὸν τὸ ζῶν σῶμα μετέχει τῆς ζωῆς, διότι ἔχει ψυχήν. Η ψυχή ὅμως ὡς ζῶσα πάντοτε ἀποκλείει τὸν θάνατον. Τούτου ἐπερχόμενου ἡ ζῶσα ψυχή φεύγει. Ὁπως δὲ ἀριθμὸς τρία, ἢ τρία, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴναι ἀρτιος ἀριθμός, διότι εἴναι περιττός, οὔτω καὶ ἡ ψυχή δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποθάνῃ, διότι εἶναι ζωή, καὶ ὡς μὴ ὑποκειμένη εἰς θάνατον καὶ δείποτε ζῶσα, εἶναι ἀθάνατος. Ἐὰν ὅμως εἶναι ἀθάνατος, τότε κατ' ἀνάγκην εἶναι καὶ ἀνώλεθρος, διότι πᾶν δὲ τι διαρκῶς καὶ αἰωνίως ζῆται δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπόκηται εἰς φθοράν καὶ καταστροφήν. Ἐπομένως ὅπου ἐπέρχεται δὲ θάνατος δὲν καταστρέφεται ἡ ζωή καὶ ἡ ψυχή, ἀλλὰ τὸ φθαρτὸν καὶ θνητὸν σῶμα, τὸ διποίου ἐγκαταλείπει αὐτῇ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀποδεικνύεται διότι οὔτε δταν εἰσέρχηται εἰς σῶμα ἡ ψυχή ὑφίσταται φθοράν, οὔτε παραμένουσα ἐν αὐτῷ καὶ διατηροῦσα αὐτὸν ἐν τῇ ζωῇ γηράσκει καὶ φθείρεται, οὔτε δταν τὸ σῶμα ὑποκύψαν εἰς τὴν φθοράν ἀποθάνῃ, πάσχει τι ἡ ψυχή. «Ο δέ γε Θεός ο Ιμαῖ, ἔφη δὲ Σωκράτης, καὶ αὐτὸν τὸ τῆς ζωῆς εἰδος καὶ εἴ τι ἄλλο ἀθάνατον ἐστιν, παρὰ πάντων ἀν δμολογηθείη μηδέποτε ἀπόλλυσθαι». (106 d) «Ἐπιόντος δρα θανάτου ἐπὶ τὸν ἀνθρωπὸν τὸ μὲν θνητόν, ὡς ἔσικεν, αὐτοῦ ἀποθνήσκει, τὸ δὲ ἀθάνατον σῶν καὶ ἀδιάφθορον οἶχεται ἀπιόν, ὑπεκχωρῆσαν τῷ θανάτῳ. Ἐκ τούτου συμπεραίνων δὲ Σωκράτης διότι αἱ ψυχαὶ μεταβαίνουν εἰς τὸν Ἀδην, ἐν συνεχείᾳ διὰ μύθου περιγράφει τὰ κατὰ τούτον καὶ ὅμιλει περὶ ἀνταποδόσεως μετὰ θάνατον. Εἰς τὰ κατὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ Ἀδου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων παρὰ τῆς Μυθολογίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἐπισυνάπτονται γεωγραφικαὶ καὶ γεωλογικοὶ θεοί καὶ παρατηρήσεις, αἱ διποίαι περιλαμβάνονται εἰς τὰς περὶ Φύσεως θεωρίας τοῦ Πλάτωνος, κατωτέρω (ὅρ. Μέρος τέταρτον τοῦ παρόντος βιβλίου). Ο Διάλογος τελειώνει διὰ θαυμασίας περιγραφῆς τῶν τελευτῶν στιγμῶν τοῦ μεγάλου διδασκάλου. Ἀφοῦ ἐλούσθη, ἀπεχαι-

ρέτησε τοὺς ἴδιοκούς του· καὶ ἔδωκε τάς τελευταίας παραγγελίας, ἐπιεινὴ μερώτατα καὶ διατηρῶν τὴν εὐθυμίαν του τὸ κώνειον. Αἱ τελευταῖαι του λέξεις ἡσάν πρὸς τὸν Κρίτωνα: «Ὦ Κρίτων, ἔφη, τῷ Ἀσκληπιῷ ὅφεί λο μεν ἀλεκτρυόνα· ἀλλὰ πόδοτε καὶ μὴ ἀμελή σητε»¹⁾

γ) Πολιτεία (ΙΙ-X).

«....ἐρ οὐδαρεῖ Ισω; παράδειγμα ἀνάγεται τῷ βοτάνομένῳ ὄφᾳ καὶ ὀρῶντι ἕαυτῷ κατοικεῖετο...» (Πολιτεῖα 592b)

Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος ἀποτελεῖ ἐκπλήρωσιν ὀνείρου καὶ πραγματοποίησιν πόθου, ὃχι μόνον διότι ὁ Πλάτων ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τέλους πῶς θὰ ἐπρεπε νὰ κυβερνᾶται ἡ πατρίς του, ἀλλὰ καὶ διότι εὗρε τὸ ἀληθές καὶ πραγματικὸν ἰδεῶδες, τὸ διποίον πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ, καὶ πρὸς τὸ ὅποιον πρέπει νὰ προσανατολίζηται ὁ ἀνθρωπος ἐν γένει, εἴτε ὡς κοινωνία, εἴτε ὡς ἀτομον. Εἰς τὸ σύνολον τῶν συγγραφῶν του, αὐτὴ ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο τὸ κέντρον, ἀπὸ τοῦ διποίου ἐκπέμπονται αἱ διάφοροι ἀκτίνες καὶ διὰ τὴν Ἡθικήν, διὰ τὴν Παιδαγωγικήν, διὰ τὴν Αἰσθητικήν, διὰ τὴν Ψυχολογίαν καὶ διὰ τὴν Μεταφυσικήν, διὰ τὴν Γνωσειολογίαν καὶ Ἐπιστημολογίαν. Ἐν τῇ Πολιτείᾳ ἀναπτύσσεται πλήρως ἡ περὶ ἰδεῶν αὐτοῦ θεωρία καὶ ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ εἰς τὸν βίον ἐν γένει.

Ἄφοῦ εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Πολιτείας, ἡ ἔξακριβωσίς καὶ ὁ δρισμὸς τῆς δικαιοσύνης ὡς βάσεως τοῦ πολιτικοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καὶ ἡ συσχέτισις ταύτης πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, δὲν κατωρθώθη, ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἔρευνα ἀπὸ τοῦ δευτέρου βιβλίου κατὰ τὴν τρίτην ταύτην περίοδον, ὅπότε διπλευματικὸς ὀρίζων καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ συγγραφέως ἔχουν εύρυνθῇ παρὰ πολὺ.

1. Σημ. Εἰς τὸν διάλογον τοῦτον διακρίνεται σαφῶς ἡ ἐπιδραστις τῶν Πυθαγορείων εἰς τὸν Πλάτωνα. Ἡ περὶ αὔτοκτονίας θεωρία, ἡ περὶ μετεμψυχώσεως καὶ περὶ καθάρσεως ἀντίληψις, καὶ ἡ θεωρία τοῦ σώματος καὶ τῶν ἡδονῶν ὡς ἐμποδίων διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν ἀληθείαν καὶ τὰς ἴδεας, εἶναι Πυθαγορικαὶ καὶ Ὀρφικαὶ ἀντίληψεις. Ταύτας δύνας προσπαθεῖ ὁ Πλάτων νὰ τὰς στηρίξῃ ἐπιστημονικῶς. «Οπου δὲν δύναται, ἡ πλάσττει μύθους ἔξ αὐτῶν, ἡ τὰς ἀπορρίπτει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπορρίπτει τὴν περὶ τῆς ψυχῆς ὡς ἀρμονίας θεωρίαν τοῦ Φιλολόδου καὶ τὰς περὶ φθορᾶς τῆς ψυχῆς ἀντίληψεις. Ανακαλύπτει τὰς ἀντιφάσεις, ἔρευνα τὰς κατ' αὐτὰς τελείως, καὶ εἰς τὸ τέλος ισοπεδώνει τὸ ἔδαφος ἐφαρμόζων τὴν ἰδεοθεωρίαν.